

REMISSVARAvdelning
UtvärderingsavdelningenHandläggare
Tijana Berselius
+46 8 563 085 07
tijana.berselius@uka.seMottagare:
Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet

Remissvar över betänkandet ”Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning”

U2024/02723

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har ombetts att lämna synpunkter på betänkandet från utredningen *Utredningen om att Utveckla lärar- och förskollärarytbildningarna* (SOU 2024:81). Remissvaret fokuserar på de förslag som har anknytning till UKÄ:s uppdrag och verksamhet och på de förslag där myndigheten kan bidra med kunskap.

Övergripande synpunkter

UKÄ ser gärna att de förslag som rör uppdrag till UKÄ behandlas vidare i dialog mellan UKÄ och Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

11.3 Skärpta krav på kunskaper i svenska

Utredningens förslag i korthet

Utöver nuvarande krav på särskild behörighet ska även betyg C krävas i kursen Svenska 3 eller Svenska som andraspråk 3 för tillträde till utbildning som leder till grundläroexamen med inriktning mot förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3, grundläroexamen med inriktning mot grundskolans årskurs 4–6 samt ämnesläroexamen.

Utredningens förslag i korthet

För utbildning som leder till förskolläroexamen ska betyg D i kursen Svenska 3 eller Svenska som andraspråk 3 krävas.

UKÄ tar inte ställning till förslagen om höjda behörighetskrav men bedömer att det kan behövas fördjupande analyser av hur höjda behörighetskrav skulle påverka den framtida lärarförsköningen.

Förslagen kan både påverka antalet examinerade lärare inom olika skolformer och årskurser, och antalet examinerade ämneslärare inom olika undervisningsämnen. Även om antalet barn och unga

väntas minska kommande år visar Skolverkets Lärarprognos 2024¹ att det redan med nuvarande examinationsnivåer fortsatt finns risk för brist på bland annat förskollärare och ämneslärare i årskurs 7–9. Det bedöms även bli en mindre brist på grundlärare i årskurs 4–6.

11.10 Mål för antalet examinerade

Utredningens förslag i korthet

UKÄ får i uppdrag att följa upp antalet behöriga sökande, antagna, nybörjare, HST och HPR samt genomströmningen på utbildning som leder till förskollärary-, grundlärary- och ämnesläraryexamen. Uppföljningen görs årligen efter att de nya behörighetskraven har införts och tills vidare.

UKÄ bedömer att uppgiften ingår i myndighetens ansvar för den officiella statistiken inom högskoleområdet och att det föreslagna uppdraget därför inte krävs.

Inom ramen för ansvaret för den officiella statistiken publicerar UKÄ regelbundet statistik om lärarutbildningarna. Dessutom sammanställer myndigheten återkommande rapporter om antalet studenter och examinerade vid lärarutbildningarna och planerar fortsätta att regelbundet publicera sådana uppföljningar.

Utredningens förslag i korthet

Målen för antalet examinerade från lärarutbildningarna avskaffas efter perioden 2025–2028. På sikt behöver regeringen återigen ta ställning till behovet av mål för antalet examinerade från utbildningar som leder till förskollärary-, grundlärary- och ämnesläraryexamen.

UKÄ har tidigare konstaterat att det finns behov av att utvärdera mål för antal examina som styrmodell². Myndigheten bedömer att det behövs mer kunskap om vilka tillvägagångssätt som bäst bidrar till att öka antalet examinerade inom områden där det finns risk för brist på utbildade.

Om regeringen beslutar att sätta nya mål för antal examina menar UKÄ att processen att ta fram underlag för målnivåer behöver påbörjas i tillräcklig tid innan målen börjar gälla. De flesta lärarutbildningar omfattar studier under flera år. Om målen ska ha effekt behöver lärosäten hinna påbörja åtgärder för att öka antalet examinerade redan innan målperioden börjar. UKÄ noterar att yrkeslärarutbildningen varken ingår i det föreslagna uppföljningsuppdraget eller nämns bland de utbildningar som regeringen föreslås ta ställning till nya mål för. Skälen till detta framgår också av betänkandet (s. 310). UKÄ vill ändå betona att det är viktigt att samtliga lärarexamina vägs in i ett eventuellt beslut om nya mål. Det är även viktigt att ta hänsyn till behovet av högskoleutbildade inom andra delar av arbetsmarknaden, och att eventuella mål för lärarutbildningar samordnas med mål för andra högskoleutbildningar.

¹ Skolverket (2025). *Lärarprognos 2024*. Rapport 2025:2.

² Universitetskanslersämbetet (2024). *Mål för antal examina 2025–2028*. Rapport: 2024:17.

12.1.1 KPU 60 och 75 ska förlängas

Utredningens förslag i korthet

Försöksverksamheten med KPU 60 och KPU 75 förlängs till och med 2030.

UKÄ har ingen synpunkt gällande förslaget att förlänga KPU 60 och KPU 75 till och med 2030. UKÄ anser vidare att det är viktigt att invänta kommande uppföljningar och redovisningar innan eventuella justeringar görs. Att genomföra justeringar innan delredovisningarna har presenterats kan innebära en administrativ börda för lärosäten som, ifall försöksverksamheten inte förlängs, blir överflödiga.

Regeringen har den 25 april 2024 genom ett ändringsbeslut (U2024/01244) av Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Universitetskanslersämbetet gett UKÄ i uppdrag att följa upp och utvärdera försöksverksamheten med kortare KPU (KPU 60 och 75). Vidare har Linköpings universitet fått i uppdrag att lämna en redovisning av försöksverksamheten, med delredovisning den 1 november 2024 och slutredovisning den 1 november 2027.

Försöksverksamheten pågår till och med januari 2028. UKÄ:s uppdrag ska delredovisas vid två tillfällen (1 oktober 2025 och 1 februari 2027) och en slutredovisning ska lämnas den 1 oktober 2028. Den första delredovisningen fokuserar på i vilken utsträckning försöksverksamheten möjliggör för en bredare grupp av akademiker att yrkesväxla till lärare, samt utbildningens genomströmning och genomförande. Delredovisning två kommer att fokusera på etableringen på arbetsmarknaden för de som har genomgått utbildningen. Slutredovisningen kommer att presentera övergripande resultat och slutsatser.

12.1.2 KPU för personer med forskarexamen ska inte förlängas

Utredningens förslag i korthet

Nuvarande satsning ska pågå fram till och med 31 december 2026 och därefter inte förlängas.

UKÄ tillstyrker förslaget.

UKÄ har i tidigare analyser identifierat flera styrkor med KPU för personer med forskarexamen³, men instämmer i betänkandets resonemang om att antalet sökande har minskat och att det därför inte är ändamålsenligt att i nuläget fortsätta med satsningen. I tillägg föreslår UKÄ att det i framtiden undersöks om det finns förnyat behov och tillräckliga förutsättningar att återuppta satsningen på KPU för personer med forskarexamen. Detta då satsningen som helhet har uppvisat positiva resultat och fler personer med forskarexamen blivit lärare i skolan.

³ Universitetskanslersämbetet 2020. *Utvärdering av särskild KPU för personer med forskarexamen Genomförande och resultat av en satsning på att få fler ämneslärare och lektorer i skolan*. Rapport 2020:3.

12.1.3 VAL ska permanentas

Utredningens förslag i korthet

Vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar behörighet permanentas.

UKÄ vill inte föregå det pågående uppföljnings- och utvärderingsarbetet utan hänvisar till kommande redovisning.

Regeringen har den 3 juni 2021 genom ett ändringsbeslut (U2021/02909) av Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Universitetskanslersämbetet gett UKÄ i uppdrag att följa upp och utvärdera uppdraget att anordna högskoleutbildning för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarexamen. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2025.

12.1.4 Arbetsintegrerad lärarutbildning ska förlängas

Utredningens förslag i korthet

Satsningen på arbetsintegrerad lärar-utbildning förlängs till och med 2032.

UKÄ hänvisar till den kommande redovisningen 31 mars 2025 av UKÄ:s uppdrag att följa upp den pågående satsningen av arbetsintegrerad lärarutbildning.

Regeringen har den 10 oktober 2024 genom ett ändringsbeslut (U2024/02293) av Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Universitetskanslersämbetet gett UKÄ i uppdrag att följa upp den pågående satsningen på arbetsintegrerad lärarutbildning. UKÄ ska i sin uppföljning utgå från de syften med satsningen som anges i regleringsbrevet för budgetåret 2024 avseende anslag 2:64 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Uppdraget ska genomföras i dialog med deltagande universitet och högskolor samt skolhuvudmän.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 31 mars 2025. Redovisningen ska innehålla en bedömning av utbildningsformens kvalitet och dess förutsättningar att fortsätta på lång sikt. Redovisningen ska även innehålla en kartläggning av hur utbildningsformen och samarbetet med skolhuvudmännen är uppbyggda vid de olika lärosätena.

UKÄ noterar att det i betänkandet anges två olika årtal avseende hur länge satsningen på arbetsintegrerad utbildning föreslås förlängas, både år 2030 (s. 19) och år 2032 (s. 246).

12.2 UKÄ får i uppdrag att utvärdera de alternativa vägarna till en lärarexamen

Utredningens förslag i korthet

UKÄ ska få i uppdrag att utvärdera samtliga alternativa vägar till en lärarexamen. Utöver kvalitet ska en viktig utgångspunkt för en sådan utvärdering vara utbildningarnas betydelse för lärarförsörjningen. Utvärderingen ska ske med beaktande av de särskilda förutsättningarna för dessa utbildningar.

UKÄ har inget att erinra mot förslaget och bedömer att också arbetsintegrerad lärarutbildning (AIL) bör ingå i uppdraget, även om AIL inte är en alternativ väg till lärarexamen. Det är dock fortfarande för tidigt att följa upp antalet examinerade från AIL eftersom de flesta studenter som påbörjat utbildningen ännu inte hunnit ta examen. En framtida utvärdering bör därför genomföras först vid en tidpunkt när det är möjligt att få en samlad analys med jämförbara resultat för alla berörda utbildningar.

13.4 Ökat behov av samverkan mellan lärosäten och skolväsendet

Utredningens bedömning i korthet

Lärosätena bör i större utsträckning än i dag använda sig av aktiva lärare inom skolväsendet eller lärare som nyligen varit aktiva lärare.

UKÄ instämmer i bedömningen.

Av UKÄ:s uppföljning av försöksverksamheten med övningsskolor framgår att lärosäten har ambitioner att använda yrkesskickliga lärare från skolverksamheter i utbildningen, men att det också funnits utmaningar. Bland annat kring att utforma förmånliga villkor och att skolor har brist på personal⁴. UKÄ har, som framgår av betänkandet, tidigare rekommenderat regeringen att se över möjligheterna att underlätta för lärosäten och skolornas huvudmän att inrätta kombinationstjänster liknande de så kallade förenade anställningar som finns inom vårdområdet.

13.5 Utvecklingen av samverkan ska följas upp

Utredningens förslag i korthet

Lärosätena ska i årsredovisningen återrapportera hur de har samverkat kring lärarutbildningarna under året och hur samverkan har bidragit till lärarförsörjningen nationellt och regionalt. UKÄ ska få i uppdrag att analysera samverkan utifrån lärosätenas redovisningar.

UKÄ vill uppmärksamma att förslaget innebär en utökning av lärosätenas redovisningsskyldighet. För att UKÄ ska kunna fullfölja uppdraget är det viktigt att lärosätena får tydliga instruktioner för hur återrapporteringen i årsredovisningen ska se ut.

⁴ Universitetskanslersämbetet (2020). *Utvärdering av försöksverksamhet med övningsskolor inom lärarutbildning Slutrapport av ett regeringsuppdrag*. Dnr 111-476-15.

15.7 Ökade satsningar på kognitionsvetenskap ska utvärderas av UKÄ

Utredningens förslag i korthet

UKÄ ska få i uppdrag att utvärdera hur lärarutbildningarna arbetar med kognitionsvetenskap med relevans för lärarutbildningarna. Både kognitionsvetenskap i UVK och i de ämnesdidaktiska studierna ska utvärderas.

UKÄ har inget att erinra mot det föreslagna uppdraget men bedömer att uppdraget kan kräva avsevärda resurser både från UKÄ och från lärosätena.

Betänkandet föreslår att kognitionsvetenskap ska ingå i examensmålen för lärarutbildningarna och redogör också för att förordningen om utbildning till lärare och förskollärare (2021:1335) redan idag reglerar att kognitionsvetenskap ska vara ett innehåll i UVK. I enlighet med de förslag och omständigheter som redovisas i betänkandet skulle lärarutbildningarnas behandling av kognitionsvetenskap regleras både av examensmål och av förordningen om utbildning till lärare och förskollärare. Det medför en komplexitet som kan behöva beaktas, bland annat utifrån att UKÄ:s utvärderingar vanligtvis görs genom kollegial bedömning och i relation till tydliga bedömningsgrunder.

17.2 Behov av att justera examensmålen

Utredningens förslag i korthet

Betänkandet föreslår ändringar i examensbeskrivningarna som bland annat innebär nya examensmål som relaterar till kognitionsvetenskap, samt att vissa befintliga examensmål omformuleras eller utgår.

UKÄ anser att det är viktigt att examensmål utformas på sådana sätt att de inte behöver ändras om någon specifik metod eller teoribildning blir inaktuell. UKÄ har tidigare även identifierat att ett stort antal examensmål, liksom införandet av nya sådana, kan medföra utmaningar.

En erfarenhet från införandet av nya examensmål om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är att sådana förändringar bör föregås av ett grundligt förarbete, bland annat i form av förankring med berörda utbildningsanordnare⁵.

⁵ Universitetskanslersämbetet (2022). *Hur mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer beaktas i högre utbildning. Rapportering av ett regeringsuppdrag*. Rapport 2022:19.

20.5 Konsekvenser för olika aktörer och intressenter

Utredningens bedömning

Vid UKÄ finns Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH), som är en egen myndighet med uppgift att pröva vissa beslut inom universitetens och högskolornas område. Utredningen bedömer att antalet överklaganden av bedömning av reell kompetens motsvarande betyg C respektive D i svenska kan komma att öka.

UKÄ bedömer att en ökning av antalet överklaganden och en hantering av svårbedömda ärenden kommer medföra ett behov av resursförstärkning för Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH).

ÖNH behandlar över 3 000 ärenden per år och antalet ärenden har ökat markant de senaste åren utan att några resursförstärkningar har skett. UKÄ ser en risk för att överklaganden gällande betyget D blir särskilt svårbedömda. Enligt information från Skolverket sätts betyget D om lärarens sammantagna bedömning är att elevens kunskaper bäst motsvarar en nivå mellan betygen E och C⁶. Därmed finns det ingen entydig uppsättning betygskriterier att beakta i en bedömning av reell kompetens motsvarande betyget D i svenska.

Beslut om yttrandet har fattats av generaldirektören Martin Norsell efter föredragning av utredaren Tijana Berselius i närvaro av tillförordnade gruppchefen Kristina Sundberg och verksamhetsstrategen Petra Dahlström. Vid beredningen av yttrandet har även utredarna Carl Mikael Bergström och Mikael Ärnhage samt avdelningscheferna Rikard Lingström, Jenny Nordquist och Jenny Gardbrant medverkat.

⁶ <https://www.skolverket.se/for-dig-som-.../elev-eller-foralder/betyg-och-nationella-prov/betyg-och-betygskriterier>